

Karasu-2 HES Göletindeki İş Kazasının
Düşündürdükleri...

YAPISAL SORUNLAR KAZALARI DOĞURUYOR

Olgun Sakarya
EMO Enerji Birim Koordinatörü

Erzurum ilinin Aşkale ilçesinde 3 Nisan 2012 tarihinde Karasu-2 Hidroelektrik Santrali (HES) gölet alanı içerisinde enerji nakil hattında oluşan elektrik arızasına müdahale etmek amacıyla biri Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) diğerleri taşeron şirket çalışanı olmak üzere on bir işçi gölet alanına gitmiştir. Olay, biri TEDAŞ dördü taşeron şirket elemanı beş işçinin deniz bisikletiyle gölet alanına girdikten sonra uğradıkları iş kazası sonucunda boğularak hayatlarını kaybetmeleri ile sonuçlanmıştır.

Yaşanan iş kazasını yerinde incelemek ve değerlendirmek üzere EMO Yönetim Kurulu tarafından oluşturulan heyet tarafından hazırlanan rapor, süreçle ilgili olan kişi ve kuruluşlara ilişkin tespit ve değerlendirmeleri kapsamaktadır. Bu acı olay bizlere bir kez daha, kurumlar arasındaki koordinasyonun yetersizliğini, merkezi ve kamusal planlama anlayışının ve denetiminin yokluğunu göstermiştir.

EMO heyetinin yerinde yapmış olduğu tespit ve incelemeler sonunda hazırlanmış olduğu raporda da bu husus kısaca "Beş işçinin yaşamını yitirmesinde, çok sayıda kişi ve kurumun ağır ihmali bulunduğu gibi, enerji sektörünün piyasaya açılması sonucunda şirketlerin kar hırsıyla hareket etmeleri, sektörde tüm faaliyetlerin kamusal denetimden yoksun bırakılması ve kurumlar arasında eşgüdüm kalmaması, bütüncül bir planlama anlayışının bozulması gibi yapısal nedenler göz ardı edilemeyecek şekilde öne çıkmaktadır" şeklinde ifade edilmektedir.

Elektrik kuvvetli akım tesislerinin projelendirilerek işletmeye alınması ve işletme sürecinde yürütülen çalışmaları ile tesis bakımlarının yapılmasında göz önünde bulundurulması gereken temel unsur can ve mal emniyetidir. Bu nedendir ki, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından yayımlanmış olan "Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği" de bu amaç ve kapsama yönelik olarak hazırlanmıştır.

Özel Sektörün Tercihleri Belirleyici

Elektrik enerjisi sektöründe piyasalaştırılmayla başlayan serbestleştirme ve ardından gelen özelleştirmeler ile birlikte merkezi planlama terk edilmiş, kamusal bir denetim anlayışı oluşturulamamış, piyasadaki işleyiş özel sektör şirketlerinin tercihleri doğrultusunda yapılanma yoluna girmiştir. Bir an önce üretime geçmek ve bir an önce para kazanmak uğruna işçi sağlığı ve güvenliği hiçe sayılmış, ucuz iş gücü temini yoluyla taşeronlaşma hızla yayılmıştır.

Elektrik üretim lisanslarında, santral sahasındaki tüm güvenlik önlemlerinin alınmasının görev ve sorumluluğu lisans sahibi şirkete aittir. Hal böyle olmasına karşın Kara-

su-2 HES'i işleten şirket, gölet alanı içinde kalan dağıtım şirketine ait enerji nakil hattı direklerinin dışında santralin elektrik sistemine irtibatını sağlayan ve üretimini sisteme aktaracak olan enerji nakil hattına ait iki direğinin de gölet alanı içinde kalmasında bir sakınca görmemiştir.

Taşeron Gerçeği

Elektrik enerjisinin kesintisiz, güvenli ve kaliteli olarak tüketicilere sunulmasından sorumlu olan bölgesel dağıtım şirketleri genel olarak, elektrik sektöründe son yıllarda yaşanan serbestleştirme ve özelleştirme uygulamalarına da dayanak oluşturan bir anlayışla maliyetleri düşürerek sözde verimlilik sağlamak için asli hizmetlerini taşeron şirketler eliyle yürütmektedirler. Bu doğrultuda Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki yedi ili içine alan bölgesel dağıtım şirketi de "AG-YG Elektrik Dağıtım Şebekelerinde Arıza Onarım ve Bakım İşleri"ni taşeron şirket eliyle yürütmektedir.

Rapor da taşeron firma ile dağıtım şirketi arasında yapılan arıza onarım ve bakım işlerine ait sözleşme ve sözleşme eki özel şartnamede yer alan iş güvenliğine ilişkin hükümlere de vurgu yapılarak, iş mahallinde, işin yapımı öncesinde, esnasında ve sonrasında alınması gereken işçi sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirler alınmadan personelin kimin tarafından görevlendirildiği sorgulanmış, kaza konusu olan arızanın giderilmesi aşamasında, taşeron firma adına işin teknik sorumluluğunu üstlenen koordinatör mühendisin de görev başında olması gerektiği belirtilmiştir.

TEDAŞ'da Mesleki Hiyerarşi Ortadan Kaldırılmış

Bölgesel kamu dağıtım şirketinin yönetim yapılanmasına da değinilen raporda, şu bilgilere yer verilmektedir:

"Dağıtım şirketinde elektrik mühendislerinin başka mesleklerden yetkisiz kişilerin sevk ve idaresi altında bulunmaları, teknik konularda mühendislik çözümlerinin üretilmemesini, bu çözümleri anlama olanağı bulunmayan idarecilere kabul ettirememeye gibi sorunlara neden olmaktadır. Şirket tepesinde teknik konular dahil bütün idareyi elinde bulunduran liyakatsiz bir ekip elektrik mühendisliği mesleğinin tüm hak ve yetkilerini gasp etmiş, proje onayları dahil mühendislerin yetkisinde bulunan konularda imza atmaktadırlar. Her türlü yetkinin bu idari yapıda toplanmış olması, ister istemez beraberinde mühendise olan saygı ve güveni kaybedecek, mesleki hiyerarşi, yerini idari otoriteye bırakacaktır."

Raporda bölgesel dağıtım şirketinin bağlı olduğu TEDAŞ Genel Müdürlüğü'ne dair yapılan değerlendirmelerde de "TEDAŞ teknik bir alanda faaliyet gösteren kuruluş olma niteliğini, özelleştirme idaresine bağlı, gözden çıkarılmış bir kuruluş görüntüsüne bırakmış, faaliyet gösterdiği alanda söz sahibi kuruluş olmaktan çıkmış ve yılların deneyimli kadroları yerine özel sektörden hizmet alımlarıyla doldurulan bir yapıya dönüşmüştür" denildi. Tüm elektrik dağıtım altyapısının mülkiyetinin TEDAŞ'a ait olduğunun vurgulandığı raporda, TEDAŞ'ın bu yapının sağlıklı bir şekilde işletilmesi, korunması ve iyileştirilmesi için genel düzenlemeler yapması ve tüm uygulamaları yerinde denetlemesi gerektiği kaydedildi. TEDAŞ'ın kedisine hiçbir görev biçilmemiş, personel politikalarında siyasi tercihlerin ön plana çıktığı ve taşeronlaşma görevleriyle uğraşan bir kurum görüntüsü içerisinde olduğu ifade edildi.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın da yaşanan sürece ilişkin sorumluluğu olduğunu dikkat çekilen raporda, "Elektrik piyasasını düzenlenmek ve denetlenmek üzere kurulmuş olan Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu geçmişte yaşanan iş kazalarında olduğu gibi bu olayda da sessiz kalmaktadır" denildi. Raporda "Bakanlık tarafından yapılan geçici kabul aşamasında gölet alanında su tutulmuş olması halinde 'Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği' kapsamında ifade edilen can ve mal (enerji nakil hatlarının deplasmanı yapılmadığından) emniyeti ile ilgili şartlar sağlanmamış ol-

"Kamu kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği, kurumların salt kendi kurumsal yapılarını göz önüne alarak verdikleri görüşler ve onaylar, planlama anlayışında yaşanan dağınıklık ve önceliklerden kaynaklanan plansızlık, yapılan yatırımın kamu denetiminden yoksun olarak yatırımcının tercihlerine bırakılması, özelleştirme uygulamalarının yarattığı güvencesiz ve ucuz iş gücüne dayalı taşeronlaşma gibi birçok neden bu elim olayı doğurmuştur."

duğu için santralin işletmeye alınmaması dolayısıyla geçici kabul işleminin yapılmaması gerekmektedir” şeklindeki ifadelerle yer verildi.

Kazadaki Soru İşaretleri

İş kazası süreciyle yakından ilgili olarak hayatını kaybeden beş işçiye yönelik olarak da raporda “İş güvencesinden yoksun, sendikası ve düşük gelir karşılığında olsa bile, bir iş yerinde çalışıyor olmanın buruk mutluluğunu yaşayan on işçinin, iş güvenliği ve kişisel güvenlik malzemelerinden yoksun olarak gölet alanına kendi kararları ile gitmeleri olanaklı görünmemektedir. Aynı şekilde, Aras EDAŞ çalışanı ve yaklaşık 30 yıllık hizmeti olduğu ifade edilen personelin de mesai saatinin dışında ve görevi olmadan söz konusu arıza mahalline gitmesi ve arızaya müdahale etmek istemesinin arkasında bir yönlendirme olduğu düşünülmektedir” değerlendirilmiştir.

Maliyet 150 Bin TL

Raporun sonuç bölümünde Karasu-2 HES için ilgili şirketin Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu’na lisans başvurusunu yapmasıyla başlayan işlemlere birçok kamu kuruluşunun görüşleri ve onaylarıyla müdahil olduğuna dikkat çekilerek şöyle ifadelerle yer verildi:

“Kamu kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği, kurumların salt kendi kurumsal yapılarını göz önüne alarak verdikleri görüşler ve onaylar, planlama anlayışında yaşanan dağınıklık ve önceliklerden kaynaklanan plansızlık, yapılan yatırımın kamu denetiminden yoksun olarak yatırımcının tercihlerine bırakılması, özelleştirme uygulamalarının yarattığı güvencesiz ve ucuz iş gücüne dayalı taşeronlaşma gibi birçok neden bu elim olayı doğurmuştur.”

Aras Elektrik Dağıtım A.Ş.’ne ait enerji nakil hatlarının gölet alanı içinde kalan kısımlarının gölet alanı dışına taşınmasının 150 bin TL civarında bir maliyeti olacağını vurgulandığı raporda, “Santral inşaatının başlangıcından bitimine kadar geçen aylar boyunca bu hatların deplase edilmesi önemsenmemiş beş kişinin hayatı bir anlamda yaklaşık 150.000.-TL’ye feda edilmiştir” denildi. ■

HIZLA KAR ETME HIRSI KAZAYI TETİKLEDİ

“Ne yazık ki, yapıp yapılmadığı tam olarak bilinmeyen geçici kabul aşamasında da bu konu önemsenmemiş ve can ve mal emniyeti sağlanmadan su tutulmuş ve para kazanma uğruna santralin biran önce işletmeye girmesinin önü açılmıştır” denilen raporun sonuç bölümünde yapılan tespitler şöyle sıralandı:

1- Olayla ilişkili olan Aras EDAŞ, İdeal Enerji Üretimi San. ve Tic. A.Ş. ve Temel Enerji Ltd. Şti.’nin 09 Aralık 2003 Tarihli 25311 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği”nde belirtilen güvenlik şartlarını hiçbir şekilde sağlamadığı anlaşılmıştır.

2- 25 Kasım 2009 Tarih 27417 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “İşçi Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Tehlike Sınıfları Listesi Tebliği” gereği olayın gerçekleştiği arıza gidermeye yönelik tamirat ve bakım işleri çok tehlikeli işler sınıfına girmekte ve A sınıfı iş güvenliği uzmanı bulundurulması zorunluluğunu gerekli kılmaktadır.

3- Arıza giderme çalışmalarına ilişkin risk analizi yapılmamış, riskin olay mahallinde (kaynağında) önlenmesi ilkesi, yerinde kaynaktan risk yaratılmıştır. Yaşanan olayda iş güvenliğinin telafüz edilmesi bile mümkün değildir.

4- Özelleştirilen ülkemizdeki yaşanan sıkıntılardan olan iş paylaşımı bu kazada da kendisini göstermiş işveren ile yüklenici (Aras EDAŞ ile Temel Enerji Ltd. Şti.) arasında işin yaptırılması sorumluluğu karmaşası yaşanmış ve iş sahiplenilmeyip uzaktan kumandalarla çalışanların inisiyatifine bırakılmıştır.

5- Olayın birkaç gün öncesinde 31.03.2012 tarihinde Çat ilçesini besleyen enerji nakil hattının gölet içinde kalan bir direği yıkılarak kazanın habercisi olmuş ancak kaza gününe kadar bir planlama yapılmamış hatta kaza sonrası enerji nakil hatlarının farklı yerlerden beslenmesi şeklinde alınan önlemler kaza öncesinde hiç düşünülmemiştir.

6- Kurumların sevk ve idaresinin siyasi tercihlere göre şekillendirildiğinin somut örneği Aras Elektrik Dağıtım A.Ş.’nde görülmektedir. Elektrik enerjisinin dağıtımında sevk ve idareyi idari, teknik sorumluluğu ehliyesiz ve yetkisiz elemanlara teslim eden yönetimler bir anlamda bu tür kazaların hazırlayıcıları konumundadırlar. Elektrik enerjisi dağıtımının sevk ve idaresinde, teknik olarak önemini ve özelliğini, elektrik enerjisinde arıza gidermenin tehlike sınıfını bil(e)meyen veya bildiği halde bu yanlışları hazırlayanlar bu tür olayların faili konumundadırlar. Bunun içindir ki, idari anlamda doğrudan İl Müdürlüğü’ne bağlı olması gereken İlçe işletme şefliği personelinin, mesai saati dışında arıza mahalline sevk ile ilgili ortada somut veriler bulunmamaktadır. Olay; hayatını kaybeden Aras EDAŞ personelinin, arıza onarım bakım firması personeli de peşine takarak adeta kendi inisiyatifini ile arıza mahalline gitmiş gibi bir yola sürüklenmek istenmektedir.

7- Karasu-2 HES’in elektrik sistemi ile bağlantısını sağlamak üzere İdeal Enerji Üretimi San. ve Tic. A.Ş. tarafından tesis ettirilen enerji nakil hattının 2 direği halen gölet alanı içindedir. Süreç içinde bu iki direk özeline de; direklerin yatması, iletken kopması, izolator patlaması gibi arızalara müdahale edilmesi söz konusu olacaktır. Dahası bu gibi arızalar, elektrik kaçağı oluşması nedeniyle de can kayıplarına yol açabilecektir. Bu direklerde de benzer kazaların yaşanması muhtemeldir ve gereken önlemler alınarak güzergahının değiştirilmesi can ve mal güvenliği açısından zorunludur.

Karasu-2 HES için etüd yapılmasından projelendirilmesine ve geçici kabulünün yapılarak işletmeye alınmasına kadar geçen süreçte, Yönetmelikte yer alan “Kuvvetli akım tesisleri her türlü işletme durumunda, cana ve mala herhangi bir zarar vermeyecek ve tehlike oluşturmayacak bir biçimde yapılmalıdır” hükmü yok sayılmıştır. Serbest piyasanın acımasız kuralları ile HES’in bir an önce üretime geçmesi sağlanmış, insanlar için can güvenliği bile göz ardı edilerek iş kazasına zemin hazırlanmıştır.”

Kaynak

http://www.emo.org.tr/ekler/b076bd0880fb107_ek.pdf?tipi=4&turu=H&sube=0